

Wyrok z dnia 6 stycznia 2009 r.

I UK 157/08

Pracownik jest stroną postępowania w sprawie z odwołania pracodawcy (płatnika) od decyzji organu rentowego korygującej podstawę wymiaru składek ustalaną od wynagrodzenia pracownika (art. 477¹¹ k.p.c.). Zaniechanie wezwania go do udziału w sprawie powoduje nieważność postępowania (art. 379 pkt 5 k.p.c.).

Przewodniczący SSN Józef Iwulski, Sędziowie SN: Zbigniew Korzeniowski (sprawozdawca), Jolanta Strusińska-Żukowska.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 6 stycznia 2009 r. sprawy z odwołania „B.-M.” Spółki z o.o. w T. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w N.S. z udziałem zainteresowanych: Stanisława B., [...] o podstawę wymiaru składek, na skutek skargi kasacyjnej „B.-M.” Spółki z o.o. w T. od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 13 listopada 2007 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok oraz poprzedzający go wyrok Sądu Okręgowego w Tarnowie z dnia 6 marca 2006 r. [...], zniósł postępowanie i przekazał sprawę temu Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania.

U z a s a d n i e n i e

Sąd Apelacyjny w Krakowie wyrokiem z 13 listopada 2007 r. oddalił apelację „B.-M.” Spółki z o.o. w T. od wyroku Sądu Okręgowego w Tarnowie z 6 marca 2006 r., którym oddalono jej odwołanie od decyzji pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w N.S. z 23 czerwca 2005 r., korygującej podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, zdrowotne pracowników tej spółki (płatnika), w konsekwencji także na fundusze pracy i gwarantowanych świadczeń pracowniczych. Spór w głównej części dotyczył podstawy wymiaru składek pracowników zatrudnianych za granicą, którzy przepracowali tam tylko część miesiąca. Spółka za podstawę

wymiaru składek przyjmowała przeciętne miesięczne wynagrodzenie pomniejszane proporcjonalnie do liczby dni przepracowanych w miesiącu, nawet wówczas gdy za ten sam czas faktyczne wynagrodzenie pomniejszone o diety było wyższe. Pozwany uznał, że ta różnica (wyższa kwota) stanowi podstawę wymiaru składek, zgodnie z § 2 ust. 1 pkt 16 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe (dalej: rozporządzenie) i art. 18 ust. 9 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (dalej: ustawa o sus). Według § 2 ust. 1 pkt 16 rozporządzenia podstawy wymiaru składek nie stanowiła część wynagrodzenia pracowników zatrudnionych za granicą, odpowiadająca równowartości diety przysługującej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju, za każdy dzień pobytu, z tym zastrzeżeniem, że tak ustalony miesięczny przychód tych osób stanowiący podstawę wymiaru składek nie może być niższy od kwoty przeciętnego wynagrodzenia. Natomiast zgodnie z art. 18 ust. 9 ustawy o sus za miesiąc, w którym nastąpiło odpowiednio objęcie ubezpieczeniami lub ich ustanie i jeżeli trwały tylko przez część miesiąca, to kwotę najniższej podstawy wymiaru składek zmniejsza się proporcjonalnie, dzieląc ją przez liczbę dni kalendarzowych tego miesiąca i mnoży przez liczbę dni podlegania ubezpieczeniu. Sądy Okręgowy i Apelacyjny wykładnię i zastosowanie prawa przez pozwanego uznały za prawidłowe. Jeżeli wynagrodzenie pomniejszone o diety było niższe niż kwota przeciętnego wynagrodzenia proporcjonalnie zmniejszona, to ta ostatnia kwota stanowi podstawę wymiaru składek. Natomiast jeżeli faktyczne wynagrodzenie pomniejszone o diety było wyższe od proporcjonalnie zmniejszonego przeciętnego wynagrodzenia, to podstawę wymiaru składki stanowi faktyczne wynagrodzenie za przepracowaną część miesiąca.

Skargę kasacyjną Spółka oparła na obu podstawach (art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.).

Naruszenie przepisów postępowania odniosła do art. 378 § 1 k.p.c. w związku z art. 379 pkt 5 k.p.c. w związku z art. 477¹¹ § 2 k.p.c. ze względu na ich niewłaściwe zastosowanie i nieuwzględnienie przez Sąd drugiej instancji wbrew art. 378 § 1 zdanie drugie k.p.c. nieważności postępowania przeprowadzonego przez Sąd pierwszej instancji, wynikającej z rozpoznania sprawy przy braku udziału w sprawie niektórych pracowników spółki, których praw i obowiązków dotyczyła decyzja pozwanego (art. 477¹¹ § 2 k.p.c.). Przed Sądem drugiej instancji nieważność postępowania zacho-

dziła z tej samej przyczyny wobec naruszenia art. 477¹¹ § 2 k.p.c. w związku z art. 379 pkt 5 k.p.c.

Zarzuty naruszenia prawa materialnego obejmowały art. 18 ust. 9 i art. 19 ust. 1 ustawy o sus, § 2 ust. 1 pkt 16 rozporządzenia, art. 2 i 84 Konstytucji, gdyż błędna wykładnia i niewłaściwe ich zastosowanie wynika z postrzegania takiej wzajemnej relacji tych przepisów, która prowadziła do wniosku, iż zawsze wówczas, gdy kwota realnie otrzymanego przez pracownika wynagrodzenia za niepełny miesiąc pracy, pomniejszonego o wypłacone pracownikowi diety okaże się niższa od przeciętnego wynagrodzenia, o którym stanowi art. 19 ust. 1 ustawy o sus, proporcjonalnie zmniejszonego według zasady wynikającej z art. 18 ust. 9 ustawy o sus, to podstawę wymiaru składki stanowi kwota przeciętnego wynagrodzenia proporcjonalnie zmniejszona we wskazany sposób, a zasada ta zapisana została w przepisach ustawy w sposób, który czyni zadość wymogom konstytucyjnym, wynikającym z regulacji art. 2 i 84 Konstytucji.

Skarżący wniósł o uchylenie obu wyroków i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut nieważności postępowania jest zasadny. Postępowanie było nieważne z braku wezwania do sprawy wszystkich pracowników, których dotyczy zaskarżona decyzja. Decyzja pozwanego skorygowała podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, w konsekwencji także składek na ubezpieczenie zdrowotne i oba fundusze, będącą pochodną od wynagrodzeń pracowników, co oznacza, że od tej decyzji zależą prawa i obowiązki tych pracowników. Składki na ubezpieczenia emerytalne, rentowe, chorobowe, zdrowotne, finansują w części lub w całości pracownicy jako ubezpieczeni ze swojego wynagrodzenia. Decyzja zmieniająca (tu podwyższająca) podstawę wymiaru składek i orzeczenia sądowe uznające ją za prawidłową dotyczą bezpośrednio interesu pracowników. W sprawie miał zastosowanie przepis art. 477¹¹ k.p.c., zgodnie z którym w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych stronami są ubezpieczony, inna osoba, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja, organ rentowy i zainteresowany (§ 1). Zainteresowanym jest ten, czyje prawa lub obowiązki zależą od rozstrzygnięcia sprawy. Jeżeli osoba taka nie została wezwana do udziału w sprawie przed organem rentowym, to sąd wezwie ją do

udziału w postępowaniu bądź z urzędu, bądź na jej wniosek lub na wniosek jednej ze stron (§ 2). Wynika z tego, że osoba, której praw i obowiązków dotyczy decyzja jest stroną, niezależnie od tego czy została wezwana do udziału w sprawie. Może rodzić się wątpliwość czy pracownik jest w tym postępowaniu ubezpieczonym czy zainteresowanym, jako że według art. 476 § 5 pkt 2 k.p.c. przez ubezpieczonego rozumie się osobę ubiegającą się między innymi o ustalenie istnienia bądź nieistnienia obowiązku ubezpieczenia, jego zakresu lub wymiaru składki z tego tytułu. Nie zachodzi problem samego ubezpieczenia, lecz zagadnienie dotyczy wysokości składki. Na pewno pracownik objęty decyzją jest stroną postępowania zgodnie z art. 477¹¹ § 1 k.p.c. i jako zainteresowany winien być wezwany do udziału w sprawie z urzędu lub na wniosek. Od rozstrzygnięcia odwołania i spornej kwestii materialnoprawnej, zależność będzie podstawa wymiaru składek wpływająca na wynagrodzenie pracownika. Skoro pracownik jest stroną postępowania to wszyscy, których decyzja dotyczy winni być wezwani do udziału w sprawie. Przepis art. 477¹¹ k.p.c. ma na uwadze skutek procesowy rozpoznania odwołania od decyzji, wynikający z art. 365 § 1 k.p.c., a nawet z art. 366 k.p.c. Pracownik jest stroną niezależnie od tego czy został wezwany do udziału w sprawie. Taka jego pozycja oznacza, że zaniechanie wezwania go do udziału w sprawie powoduje nieważność postępowania z mocy art. 379 pkt 5 k.p.c. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 3 października 1996 r., II UKN 36/96, OSNAPiUS 1997 nr 9, poz. 156; z 15 lipca 1999 r., II UKN 52/99, OSNAPiUS 2000 nr 22, poz. 826; z 8 listopada 2000 r., II UKN 128/00, OSNAPiUS 2002 nr 15, poz. 368 oraz uchwała z 29 lipca 1998 r., III ZP 20/98, OSNAPiUS 1998 nr 23, poz. 690). Wskazano wyżej, że status strony wynika bezpośrednio z prawa materialnego a udział w sprawie zapewnia art. 477¹¹ k.p.c. Zachodzi tu więc swoiste współuczestnictwo procesowe pracowników, wymagające wezwania każdego do udziału w sprawie. „Wezwanie” semantycznie to więcej niż tylko zawiadomienie o sprawie, co wskazuje, że od strony można też oczekiwać zajęcia stanowiska w sprawie. Inaczej ujmując, skoro rozstrzygnięcie sprawy ma bezpośredni wpływ na prawa lub obowiązki pracownika, to winien mieć zapewnione prawo udziału w sprawie.

Reżim taki niewątpliwie miał na uwadze Sąd Okręgowy, jednak nie ustalił pełnego kręgu pracowników, których wezwanie do udziału w sprawie było konieczne. Mogło to być utrudnione, gdyż w aktach rentowych nie ma dowodów doręczania decyzji pracownikom (o ile w ogóle pozwany im ją doręczał, jako że adresatem w treści decyzji jest tylko spółka). Sąd Okręgowy zwrócił się tylko do pełnomocnika odwołują-

cego się pracodawcy, który wskazał 33 pracowników, którzy w sprawie byli zainteresowanymi. Na rozprawie apelacyjnej pełnomocnik skarżącego jednak informował, że krąg pracowników jest szerszy niż tylko dotychczas wezwani (jako zainteresowani), jednakże Sąd Apelacyjny nie wyjaśnił tej informacji.

Skarga kasacyjna stawia zarzut nieważności postępowania przed pierwszą i drugą instancją, wobec naruszenia art. 477¹¹ k.p.c. z braku wezwania wszystkich pracowników, których dotyczy decyzja pozwanego i odwołuje się do argumentacji, która nie pozwala przyjąć, że zarzut jest niezasadny. Skarżący wyraźnie wskazuje, że spółka zaskarżyła punkt I i II decyzji, co oznacza, że objęła zakresem zaskarżenia wszystkich pracowników, których dotyczy rozstrzygnięcie zawarte w tych punktach. Zostali oni wymienieni w załącznikach do decyzji. Przeliczenie osób wskazuje, że decyzja dotyczy pracowników, którzy nie zostali wezwani do udziału w sprawie. Skarga wymienia indywidualnie pracowników, których wynagrodzenia wedle załącznika do decyzji objęte były korektą podstawy wymiaru składki na ubezpieczenia społeczne. Rozpoznanie sprawy bez wezwania wszystkich pracowników, nie pozwalało przejść do oceny podstawy materialnej skargi, gdyż nieważność postępowania z tej przyczyny wymagała uchylecia obu wyroków i zniesienia postępowania.

Z powyższych motywów orzeczono jak w sentencji, stosowanie do art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. i art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ i art. 386 § 2 k.p.c.

=====